

ЗАМАН

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ **ВРЕМЯ** ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Тиктыл

Казбек Коков бир-бир жолланы жангыртыу эмда курортну тийресин тапландырыу къалай баргъанларына къарагъанды, тийишли буйрукъла да бергенди

Къабарты-Малкъарны Башчысы Казбек Коков республиканы жолларында ремонт эмда жангыртыу ишле къалай баргъанларына къарагъанды. КъМР-ни къурулуш эмда жол мюлк министри Вячеслав Кунижев билдиргенге кёре, Экинчи Чегемден Нальчикке кирген жерге дери федерал трассага ремонт этилип башлангырына хар зат да хазыр болуп бошалгъанды. Жолну бу кесиге тохташдырылган мардалага келиширча этиликки, аны жанлары тапландырылгъанды,

чыракъла да салынырыкъдыла. Ол ишлеге 350 миллион сом чакълы бир берлюге белгиленди. Бек башы, дегенди Казбек Коков, битеу ишлени тынгылы эмда заманында бардырыгъалы, машиналагъа тыгъычла не къадар аз болурча этерге. Ол кюн окуяна республиканы онучусу Нальчик шахарны администрациясы башчысы Таймураз Ахоев бла курорт тийрелде болгандыла. Казбек Коков иги жанына торлени-

улени жаратханын айтханды, аны бла бирге шахарны бир-бир жерлери осал халда болгъанларына энци эс бургъанды. Шахарны онучуларына Нальчик курортну, артыкъда Водогризелечюбичаны, Кануков орамда болган корпусу тийрелерин тап халга келтируу жаны бла проектни хазырлагъа, бек алгъа тамамлангъылык ишлени елчелерин тергерге эмда шахарчылары оюмларын эсге алыуу бла не мадарла этерге кереклисин белгилерге буюрулганды.

КЪАРАУ

Эрттеден тохтап тургъан къурулуш жангыдан къолгъа алыннганды

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков ишчи жолучулугуну чеклеринде Прохладна районда болганды эмда Прохладный шахарда физкультура-саулыкъландыруу комплексни къурулушу не халда болгъанына къарагъанды. Бу объектни къурулуш иги кесекден бери тохтагъан турганды. Быыл февральда шахарчылары

Казбек Коков бла тобешичликте айтанга кёре, ала бир ийыкны ичинде орнатылып бошалгъанды. Ала деп къошакъ халда федерал эмда регион бюджетледен ача да белонггенди. Биюглюкде специалистле узунлугу 25 метр болгъан бассейни оборудованысын тохташдырыу башлагъандыла. Жангы комплексге спорт керекле

да алыннгандыла, подрядчикле айтанга кёре, ала бир ийыкны ичинде орнатылып бошалгъанды. Мекямны уллугу 1,5 минг квадрат метрни тутады. Анда тренажер зал, туушуу, бокс, аэробика, спорт оюна бла къореширча секцияла, ашхана, тренерлеге бла администрацияга энци оюла, кесини котельныча да бол-

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ПАРЛАМЕНТ

Кеслерине иш мажаргъанлары кёллендирирча эм ала жашырынлыкдан чыгъарча амалла сюзюлгендиле

КъМР-ни Парламентини Урунуу, социал политика эм саулык саклау жаны бла комитетини кенгертилген жыйылыуунда ишиз инсанлагъа башларын кечиндирге онла къурау не халда болганын сюзюлгенди. Анга законла чыгъарычу баш органын таматасыны орунбасары Мурат Карданов, КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну Парламент эм суд органлада келечиси Мадина Дышекова, районлада бла шахарлада инсанлагъа иш бла жалчытычу ведомстволаны келечилери къатышхандыла.

Жигитибизни аты бла

Профильни комитетни башчысы Хусейн Кажаров сюзюлген иш артыкъда магъаналы болгъанын, инсанлагъа башларын кечиндирге амалла къурау республиканы экономикасын айыштыргъа себеплик этгенин чертгенди.

Жалчытырча къалай амалла болгъанларыны юсюнден урунуу эм социал къурулушу министр куллугун толтургъан Асанланы Алим доклад этгенди. Ол белгили этген шартлагъа кёре, биюглюкде ишизилени саны 7,1 мингге жетеди. Ол а былтырны бу кезиуонден эсе 1,5 минг адамгъа азды. Эсепде тургъанлары арасында бардырылган сорууладан ачыкълангъанча, кёлле бизнес бла къореширге, энци предпринимателге болурга угъагъа демейдиле. Халкыны иш бла жалчытычу араланы келечилери уа предпринимательство бла къореширге мурат этгенге бла анылаулы иш бардырадыла. Бизнес-проектни хазырлауа болушадыла, ача бла себеплик этеди-

ле, алача башха жумушла толтурадыла, дегенди докладчы. Энци предпринимательча эсепге турсала уа, ишизге теленген пособияны 20 къатысы бериледи эмда къырал эсепге турурга болушукъ этиледи. Жылны алынндан бери уа быллай себепликни 367 адам хайырланганды. 2018 жылда инсанлагъа иш бла жалчытыр ючюн этилген къошакъ мадарланы чеклеринде жангы ишчи жерлени къурау жаны бла энци жумушла бардырылгандыла. Докладчыны айтанганы кёре, бек аздан эки адамны ишге алыгъан предпринимательге 200 минг сом теленгенди. Былай болушукъ 115 инсанга этилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Фестиваль

Маганиятыбызны, тарыхыбызны, адет-тёрелерибизни байрамы

Байрам кюн Огары Малкъарда къарачай-малкъар халкыны адет-тёрелерини саклауа бурлулган «Нарт оюна» бардырылгандыла. Анга республиканы шахарлардан бла элдеринден жамауат аслам къатышханды. Фестивальга келгенлени кёбюсе жаш адамла болгандыры уа бютюднн магъаналды.

Жигитибизни аты бла

Быыл фестиваль онуну кере къурадыла, кеси да Совет Союзу Жигити Байсолтанланы Алимни 100-жылдыгына аталганды. Аны башламчысы «Къайсынга жоэз атам» фонду тамата Тетулан Хадис бизге

эм даражалы ат 1942 жылда 23 октябрьде берилгенди. Айтыргъым, быллай байрамла ёсюп келген телюню жамауат ишге тартыргъа себеплик этерге быллай магъаналы жыйылуаны къурауда сынау бериге керекдиле. Быыл а аны бардырыу бир къауум жаш адамга ышанылганды, ала кеслерини хуверлерин кёрюстгендиле. Келир заманда халкыбызга магъаналы жумушланы да андан аны бардырыла деп ышанама, дегенди Тету улу. Ахыры 2-чи бетдеди.

Хабазы бла Кичибалкыны хорлом болдурган командасы.

Хурметгеу

Хар инсан кесини шүёхуна санагъан закий поэтни эсгерю

Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министрствосуну 2019 жылны 1 ноябринде 11:00 сагъатда Къулий улу атлы проспектеде Къулийланы Къайсынны эсертмесине гюлле салыу боллугун билдиреди.

КъМР-ни халкъ поэти, Ленинни саугъанын, СССР-ни, РФ-ни Къырал саугъаларыны лауреаты Къулийланы Къайсын хар инсан кесини шүёхуна, устазына санагъа боллукъ поэти, нек дегенде аны поэзиясы отурулулукну, оделияны, намыслыкны эм одам улугъа таза соймекликни юлгюсюдо. Ол кесин жаланда поэт фахмулулугъа бла угъай, энци адамлык шартлары, жер осонде жаны болган хар затха уллу къыйгырылууу бла сыйдогренди. Нальчикте тобешиуден сора закийни чыгъармачылыгына табынгандыла Биринчи Чегемде аны Юй-музейине отланырыкъдыла.

ШАРТЛА

Шахарда, элде да жангы журтланы саны ёседи

Къырал статистиканы федерал службасыны Шимал-Кавказ федерал округда Управлениасыны шортларына кёре, быылны январь-сентябрь айларанда Къабарты-Малкъарда къурулуш ишле 9,9 миллиард сомгъа неда 2018 жылдан эсе 100,4 процентге тамамлангандыла.

Жылны башындан бери предпринимательча бла организациала, кеслерине энци жашау журтла ишленгенге бла бирге, жангы фаторладан 294,5 минг квадрат метрге 2219,9 сум хайырлангырча бергендиле. Ол а 2018 жылны январь-сентябрь

айларындан эсе 24,0 минг квадрат метрге неда 8,8 процентге асламды. Элдеде 134,6 минг квадрат метрни тутхан 903 фатор ишленгенди. Ол а республикада хайырлангырча бер-

рилген журтланы 45,7 процентиди.

Быыл тамам этилген жашау юйлени 17 процентинден артыгы кёл къатыладыла. Ала 51,9 минг квадрат метр боладыла. Алай бла быыл хайырлангырча берилген кёл фаторлары юйле былтырны бу кезиуонден 60,9 процентге кёлдиюле.

Энци иеле кеслерине деп сюеген юйле 1623-ге жетгендиле (242,6 минг квадрат метр). Ол 2018 жылны тогуз айындан эсе 1,8 процентге асламды. Энци иеле ишленген юйле хайырлангырча берилген битеу журтланы 82,4 процентин тутадыла.

Жазылыу – 2020

«Заман» газетни – хар таулу юйюрге

Хурметли жамауат! Сиз ана тилизизни сие эсегиз; - сиз ёз халкыгъызынны адамы болгъанын дайым сезгенли турурга къоёй эсегиз; - сиз малкъар тилин тарыхларыны, культуруларыны, адет-

лерини, аланы бюгюнню жашауларыны, жетишимлерини эмда проблемаларыны юсюнден кёбюрк билдирге итине эсегиз, «Заман» газетге жазылыгыз. Аны бетлеринде кёл сейирлик материалла табарыкъсыз, ол хар юйюрге керек болгъанына тошюнюрксюз.

Бизни индексиз - 51532

Жетишим

Рекордларына шагъатха – сертификат

Кёл болмай Москвада «Российе рекорда китабына» юсюбоздеги жылда жетишимлери ючюн киргенлени белгилеу болганды. Алайланы къауумна къарачайлы кюрч бюнлу жаш Ездилланы Марат да тошгенди. Эсигизде эсе, арт жылны ичинде Ездэн улу 4 дуния эм бир да россия рекорда тохташдырганды. Сертификатны Маратха Китапны къурагъан эм аны баш редактору Станислав Коненко бергенди. СУРАТДА: Марат Россияда бек бийик тиширу Екатерина Лисина бла.

Кеслерине иш мажарганланы кёллендирирча эм ала жашырынлыкдан чыгарча амалла сюзолгендиле

Ахыры. Алы 1-чи бетеди.

Министерство социал келишим бла да береди кырал болушукчу. Республиканы эл молк онгланыр согс алып, эни бачаларын айнытууга финанс болушук этиледи. Быйыл а келишимле 50 койор бла этилгендиле. Быйыл себеплик асынында кёл сабийли койорголе этилгенин белгилерчады.

халаны законур мурдорда бардыры, айлыкны төлөгөндө борчлары жетери эмда пенсияга чыгарып жана жеткенди уруну аркинликтерин саклау жаны бла комиссия кураганды.

«Муниципалитетте аны иши кызуулары хар кварталдан да предпрятияларда уруну келишимсиз ишленгенди ачыккалау жаны бла тинтүүлө бардырады. Белгиле болган шартла министрствого бериледи. Быйыл 1 октября беш миң иши бла уруну келишим кыабил керюлгенди,-дегенди ол.

«Докладны сюзө, Хусейн Кажаров энци предпритияны бла эл молкони саны нечча болгандын сорганды. Асанланы Алимни айтыхана көрө, алгын эсепте турганадан бюгоюнколе жаланда 10 процент тенгли бири кыалганды.

КМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Маданиятыбызны, тарыхыбызны, адет-төрөлерибизни байрамы

Ахыры. Алы 1-чи бетеди.

Байрам а эртенликте Яникогда Байсолтанланы Алимни эсертмесини кыатнда башланганын белгилерчады. Мында джиплингте чыккыган жашланы бла кызыланы жолга Алимни жашы Валерий, Байсолтанланы тукумуну келечилери ашырганды. Бу эришууде уа бирини Ташлы-Таладан Байсаланы Аслан болганын айтырчады.

Совет Союзун Жигити деген атка тийишли болуп, алай көчкочмолук ююн кырал сауганы алапай кыалган уланыларыбыз болганларын чертгенди. «Милетни аныдан билеу тийишли жерлеге ол санда кыралыны ону, чупарны да жазып, тозлук токтадырылары, алабга Жигитни жудулалары берилерини излере керекчи»,- деп чакырганды ол.

«Скандинавек тутуу да сейир эришууден бириди. Кыралыруларын сынаганланы төгерекерине халк басыны, эришенлеге көл эттиргендиле. Бу жол а Хабзанд Узеланы Аманты хорлаган болмаганды.

Алгышпаула, тежесуе Огары Малкыарда уа фестивал кюн ортада башланганды. Жыйылганланы алгышпай, Тетулананы Хадис «Нарт оюна» ёсөл келген тёлөно ата-бабаланы адет-төрөлерино койретир, халкыны тарыхын билдирч мурат бла башлангандарын чертгенди. «Озганы жылланы ичинде милет бу ише ырызлыгынын айтып, оюналга кышуула, бизге беликтик эте эсе, оюна халктыга керек болганларын көрүздөди»,- деп белгилергенди ол эмда фестивалыны кыуарга, бардырыга се

«Генерал-лейтенант Атолланы Борис а Байсолтанланы Алим батырлыкны, кишиликни юлгосю болганын белгилеп, аны атын ёморлеге кыалгыра керелисин чертгенди. «Келир жыл Улуу Хорпанын 75-жылынын белгилеркибиз. Хар тау аузуда да бардыла батыр жашарыбыз. Тутуун элериинде алапы аттары, этген жигитликлери бла башнере ориатыпсала тоз болушук сунума. Келген кыонаккы, кеси адамларыбыз, ёсген төлө да алапы билчира, ёморлеге сакчыларча»,- дегенди ол.

«Ташлы-Таладан туул тутушу миллет оюнапын арасында энчиди. Ол жаш адамланы кымылдууларын, чыдамлыкларын сынарга онг береди. Алай бла эр кишилин арасында Шауаланы Исламны жашгыбайн чыккыган энци. Сабийени арасында уа эм тире Кызыланы Ислам (2007 жылда тууганды) болганды.

«Кырачый-Черседен а пелиуну жашыбыз Эделданы Мурат келгенди. Ол боюнчу

«Ташлы-Таладан туул тутушу миллет оюнапын арасында энчиди. Ол жаш адамланы кымылдууларын, чыдамлыкларын сынарга онг береди. Алай бла эр кишилин арасында Шауаланы Исламны жашгыбайн чыккыган энци. Сабийени арасында уа эм тире Кызыланы Ислам (2007 жылда тууганды) болганды.

«Ташлы-Таладан туул тутушу миллет оюнапын арасында энчиди. Ол жаш адамланы кымылдууларын, чыдамлыкларын сынарга онг береди. Алай бла эр кишилин арасында Шауаланы Исламны жашгыбайн чыккыган энци. Сабийени арасында уа эм тире Кызыланы Ислам (2007 жылда тууганды) болганды.

Бел боуладан тутул тутушу.

Беллик этгенлени сагынып, барысына да ырызлыгынын айтында. Черек районну администрациясы ишлерини управлююцины Байсаланы Харун жыйылганланы районну башчысы Муратланы Борисни атындан алгышпаула. Ол былай байрамла милетни биридриуде, аны энчиликкере саккалда артыкыда магваналы болганларын чертгенди. «Жыйылган жерлерибиз кыуандандан оюндан топсула, бир бирге ниетибиз, жорекерибиз ачык болушуча»,- деп алгыш эткенди ол.

«Ата-бабаларыбызны оюндарын жашгырта ызы бла уа оюна башланганды. Тау жерледе жашаган милет душманга кыажоу көн кер турганды, жалынкысызлыкны саклау ююн а жаш төлөгө

«Токтагырга эркин тойлобюз Сёзюс, «Нарт оюна» таулу милетни культурасын, эртелик төрөлөрүн, тилин саккалда улуу себеплик этени оюн Черек району администрациясынын ишину управлююцины Байсаланы Харун.

«Быйыл ише артыкыда магваналында, жаланда алапы даражасын чыгарыла билрге керекди. Оюнача улуу жыйылула 2-3 ююнне

«Нарт оюнада» да кыл усталарыбызны ишлерин да керюрге онг болганды. Сауула ишленген уста Кырчаланы Мухаддин ишленген таулу бичкылапга сабийени, таматаланы арасында да сейир буюндауулу эди. «Бу байрам тауланы эртегиле төрөлери саклар мурат бла кыуалалды. Таулу бичкыла уа милетни ёморлени теренинден келген шартланадан бириди. Жарсууына, бир кезиуде бу сауубузу тас этер чеге жеткен эди алай энди аны жангырталганбыз. Таулу бичкыла уа торлю-торлюдоле, адамла алапы керюслюе, биспинде деп келгенби бери. Буюнланы да биспинде кыууу кыууу Кавказда уулай, битеу дунинда да биледиле деп шарт айталыкмы. Ол ишде, не жуумушда да тынды, кыюлга тап жарашады, аны ююн а кёле аны оюну аладалы. Ол дунинда берки бичкылада бириди дегер да эркинбиз»,- дегенди ол бизге.

«Нарт оюна» Огары Малкыарда бардырыдалы, хар ким да боюнча бирер жумушу ала, былай төбөшүүлө чурумсу бардырылыктында, сёзюс,-деп акыл этеди ол.

«Нарт оюна» Огары Малкыарда бардырыдалы, хар ким да боюнча бирер жумушу ала, былай төбөшүүлө чурумсу бардырылыктында, сёзюс,-деп акыл этеди ол.

Документле

«Кыбарты-Малкыр Республикада Эл молкнону айнытууу эмда эл молк продукцияны, сырьёну бла аш-азыкыны сатынуу тап халга келтириуну юсюндөн» Кыбарты-Малкыр Республиканы кырал программасына торлюниле кийриуну юсюндөн Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуну БЕГИМИ

2019 жылны 21 октября Нальчик ш. №180-ПП Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоу бегим этеди: Кыбарты-Малкыр Республиканы «Кыбарты-Малкыр Республикада Эл молкнону айнытууу эмда эл молк продукцияны, сырьёну бла аш-азыкыны сатынуу тап халга Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуна Председатели МУСУКЛАНЫ А.

«Кыбарты-Малкыр Республикада Эл молкнону айнытууу эмда эл молк продукцияны, сырьёну бла аш-азыкыны сатынуу тап халга келтириуну юсюндөн» Кыбарты-Малкыр Республиканы кырал программасына юсюндөн Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуну БЕГИМИ

2019 жылны 21 октября Нальчик ш. №181-ПП Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоу бегим этеди: Кыбарты-Малкыр Республикада Эл молкнону айнытууу эмда эл молк продукцияны, сырьёну бла аш-азыкыны сатынуу тап халга келтириуну юсюндөн Кыбарты-Малкыр Республиканы кырал программасын кыабил керюрге. Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуна Председатели МУСУКЛАНЫ А.

«Кыбарты-Малкыр Республикада сауулкы саккалауу айнытууу юсюндөн» Кыбарты-Малкыр Республиканы кырал программасына юсюндөн Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуну БЕГИМИ

2019 жылны 23 октября Нальчик ш. №184-ПП Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоу бегим этеди: «Кыбарты-Малкыр Республикада сауулкы саккалауу юсюндөн» Кыбарты-Малкыр Республиканы бегимге кышулган кырал программасын кыабил керюрге. Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуна Председатели МУСУКЛАНЫ А.

«Кырал кадастр багыны тохташдыруу юсюндөн» Федерал законна тийишлиликте кырал кадстр багыны тохташдырууга кёчюноу заманы юсюндөн Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуну БЕГИМИ

2019 жылны 24 октября Нальчик ш. №185-ПП «Кырал кадастр багыны тохташдыруу юсюндөн» Федерал законна тийишлиликте Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоу бегим этеди: «Кырал кадастр багыны тохташдыруу юсюндөн» 2016 жылда 3 июлда чыгарылган 237-ФЗ номерли Федерал законна тийишлиликте Кыбарты-Малкыр Республиканы кырал кадастр багыны тохташдырууга кёчюноу ююнне киреди. Кыбарты-Малкыр Республиканы Правительствоосуна Председатели МУСУКЛАНЫ А.

Асфальтны тутучулугун журналистле да сынагандыла

Жоллага кыраган «Кавказ» Управленияда бизни республикадан эмда Ставрополь крайнда журналистлеге, блогерлерге эмда жамауатны келечилерине пресс-тур бардыргандыла. Аны кезиунде кыонаккыны ишлери бла шагърейлендиргендиле, асфальтны каткестувануа контроль кылай этилгенни да керюздөткенди.

Управленийны келечилери кыонаккы бла бирге «Кавказ» трассанын Пятигорск шахарны кыаты бла ётген, кеси да шёндюледе ишлене турган участкасында болгандыла. Экспертле алабга жолга салынган асфальтны пробасын кылай алгыра береклисин керюздөткенди.

«Управленийны башчысы Руслан Пешаджиев айтыхана керө, кырал жоллада тапсыз материалланы качествосуна да бабга бергендиле. Управленийны башчысы Руслан Пешаджиев айтыхана керө, кырал жоллада тапсыз материалланы качествосуна да бабга бергендиле. Управленийны башчысы Руслан Пешаджиев айтыхана керө, кырал жоллада тапсыз материалланы качествосуна да бабга бергендиле.

МУСУКЛАНЫ А. ОМАРЛАНЫ Мурат.

30 ОКТЯБРЬ - ПОЛИТИКА РЕПРЕССИЯЛАРГА ТЮШГЕНЛЕНИ КЮНО

Огырлулук, сыймеклик бар эсе, игилик аманлыкны хорламай кюймаз

Бек тынды газетте материал жазган - журюгине тийгем зати юсюндөн. Алай бир-бир тобиш-уелден сора жазгынын кюлуна алмайла, диктофонна да тынгыламайса, окутуунгитишенин жаныга от салады, кюйдоредиле, ачытпайды.

Мен Саутуна, Глашланы кыйыныктарыны юсюндөн хапарга тынгыламайла, алай Андрей Крашев «Золото не горит в огне» деген кыгонюлюк юсюндөн фильм алганда, аны бла Бабуенте барам да, анда эки эгем бла ташыма - Глашланы Зайнаф эм Маулит бла. Фильмде хар адам эки-ич минут эсгерди ол азан жылланы. Хар, сау сагыт олтурган эдик ол кюн Глашлар, алай эки айдан мен алагы кыйтай барганма. Жыганди, ашкымтай, тынгыларга. Не ачытса да хапарлары, тазере.

ЖЫРЛАРЫ, НАЗМУЛАРЫ

Саутуда кырылынуу, кыгонюлюккю сынганган эгечле алай ариу жыргайдыла. Ол сейир туюк юйюмдө: бизни миллет андан кырыла турганында да сөздөн айрылгандамы. Халк чыгармачылык Азияда кыломгегенди. Зайнафны кылары шакытайт этериле. Бабуенте кыйтадан сора аналары эр кишиден артка кылмай, агын заводша ишлеп турганында, анга кышактыга уа ююю, сабыйлык. Дагыда жырлары. Маулитты уа, озган эмелюну уруш башланган жылдан да тууганлыкты бети жыптырган этеди, андан нурдурады. Бабуенте орто шолкунда тазалыкы бийик даражада тутхандан бириди. Аны жак санейме ишиси бир кюн да соймейди тургуба. Дагыда бир сейирлик зат: бир кыюу заман мындан алгач назмула жазып баштаганында. Маулит, батшанда да нур төгөлө, аламы окуп башласа, кезюно алмайла андан. «Бир-бирде ариу тизиле келерде маунд, алай бир кесерден а элдэны унутуп кюйма», дейди. «Анан, журкуну-гузда бир блокут журюгеттикке не болады?» деп, тырмам этеме. «Аланы жазарча алай бир магыналыламы сууга?» деп, арасары со, алай Маулит. «Назмула бошдан келмейди сиге, барысын да жараштырып сакпагызы» деп, тилейме. Ызы бла биз эсгерилуге кемебиз.

АЧЫ САБИЙЛИК

Глашланы элдеринде алтмыш ой болганды: мал тутхандыла, жер сиргендиле. Будай, нарток, ашлык бары да өсгөнди. Жюндөн

кутулгандыла. Ма алай, ол кеме биз, төрт кызыкчы, атадан-анадан да бош кыла, өксюле болдук. Маулитты да сыртында жаралары бар эдиле, шенду окуну ызлары кылганды. Ол кезиуде юйордон тогуз адамы өлтүрдүндиле: атам Алийни, аням Жаминаны, атам кырандышы Шарханы куч жашын, атам кырандышы Мухамматны, аны кой бийчесин эм эки жашларын. Кюнагыбыз болганды да, аны да өлтүрдүндиле. Жаннетли болсуна!»

Бу юйор да, башкала, таулага кыачханды. Ала халкны не кыйын

Солдан оңго: эгечле Зайнаф бла Маулит.

кюнюнде да кыруулагандыла. Дорбунда он кюн тургандыла адамла. Энди дунна тынчылды дегенде, элге кыйтайт, Халкны асырагандыла. Халкны кырып кеткенден сора да, юйони тонагандыла мурдара. «Мени аным алтын деп бел бу бар эди, атам Таукенланы Таубий бери, аны тампалдык, солдатла урлаган эдиле», дейди Зайнаф.

Халкыбызда тозу оноу эте билген инсан не заманда да болгандыла. Шаухал эсфенди: «Мурдарланы колларындын өглеме шейтедиле, аланы жуурга керемейди», деген эди. Аны айтканын сыйып, сау кылганла аушханлары бир кыаты кебинге салып, алай асырагандыла.

Төрт өксоз кызыкчыны Бугли бла аны баш иеси Глашланы Жюнон бодорондиле. Кеслерин жашларга бла кызлары болгандыкыга, барысын да бир кыбик кыргендиле.

КЪОРКЪУУ ДА ТЕРК КЕТМЕГЕНДИ.

Бу кыйылыккыдан сора сабыле угбай да, улугла окуна абызырап, не аз тауушдан да элгени тургандыла. Биз хапарын бардырган юйорде да

этил болгандыла бала-ларына. Кыгонюлюккө да сабиле излей эдиле илаула, алай кыйдан чыгарык эдиле ала? «Глашланы Сакинат кыо-луна тюшен затдан гинжи эпил кыйыгында алай ана жайрык тигере. Кумач тамлай эдиле. Аны не мисли тишируу кийим тигучю эди да, аны кылган кылганларын чачып, бир затчыкыла табабыз. Сора таматаладан бугуеп, бир бийрибни арт жеркебизден кытайт, биз кыларбыны кесибиз, гинжибизни ариу эшеси болсом деп!» деп эсгереди Маулит.

УМУТНУ ЮЗМЕГЕНБИЗ

Зайнаф ачыкчыны эсгереди: «Таматала: «Кырандыбыз гыржандан тогын конюбок болук болуму?» - дечую эдиле. Аны ююн а Жюнон бизге конюбок келсе сие эди, ол эдиле кеме. Жарык стотга салыр ююн. «Югон адам келюмди», деп жарычуу эсимдеди. Биз бир бийрибни бек сие эдик. Убашланы Мутайдан ана сыны аны окуркы битеу таулула жазып берди. Жарык эдиле. Алма-Атадан жууукыла, кыбышдан постыла келсе, конюшуга да юлешгенбиз».

Суук Кызахстанда жашау Кавказдагына ушамаганды. Адамны боран алып кетсе, жаз башында, кыр зригенден сора, табыла эди өлюно. Кышда чыпчыкыла бузлап жерге тюшгендиле. Болсада не кыйыныккыла да хорлаганды халкы. Анала уа сабилер ююн кеме, биз да илгендиле, азыл жолда да, тыш жерде да жанлары саклагыра кюрошгендиле. Эксюзленди өсдорген Бугли жетинчи мурдага жаш тапкан эди - Мугалифни. Сегизинчи мурдага уа - кыгонюлюк, «Кавказга барбыз!» деп жолга атлангандыла. Алай арып тохтагыныч барсада да, бошпалмай эди Кызахстанны тозу, Кавказ таула уа кыронгөнгендиле. Сора кырай эдиле артка мудах сабиле.

Гинжилеге термилуге кыгонюлюккө дерти тау элдеде гинжиле болгандыла: аланы анала кеслери

БАЙСЫЛАНЫ МАРЗИЯТ.

Сурат авторунду.

Кёрмюч

Бу кюнде Миллет библиотекеда «Человек долга и чести» деген ат бла сурат эмад китап кёрмюч жараштырылганды. Аны мяхарини башка-башка бёлюмлерини келечилери республикабыны биринчи Президенти, белгилли политик Валерий Коконун тууган кюноне хорлап кыурагандыла. Кёрмючкю кыуанчы халда ачылууна Ксабарты-Малкылары халк поэти Гуртулары Салик, архивист, политолог Сафарби Бутуганов, Нальчкын бирси китапханаларында ишлегенле, усталса, башхала да келгендиле.

Халкыны эсинде бирликни белгисича кыаллыкды

Жыйылганданы аларында сөлөшө, кыонакты бирликте аны директор Анатолий Емүзов алгач Валерий Мухамедовичи, аны бла бирге уа китапханачыла бардырган ишин хурметлеп аны келгенлери ююн ыспас этгенди. Булай тобишулени жамауатка магысанасы да черте, ол кеси Коконун студент заманында бери тангышанын хапарлаганды.

бүзү Башчысы Казбек Кокков да, атасыны жолун ызлай, китапханачы кыайгырганын, макеми 100-жыллык юбилейине тынгылы ремонт этирмича ведомстволарга булуку бергенин да билдиргенди. Андан сора да, библиотекеда алгырачыла да Казбек Валеревич уа «төгерек столун» бардырган, анда маданияты аинтынуу, аны жамауатка магысанасы

ик болганын, кыйда да ол кесин Кавказын адегтерелерине тийишликке журюгетини айта, аны журюгедине да анга хурмет сакланганлай турганын билдиргенди. Сафарби Бутуганов да, пост айтканыг кышуула, кылукукка ишлеген адамын интеллектуалды аны культураны кыруу-сузурак бёлюмлерине эс бургананда ботюн ачыккыланганын чертгенди.

Хар замандачу, бу жол да китапханачыла кыонакты кёрмючкю юююдөн хапарлагандыла. Алай бла миллет эмад краведине адабияты бёлюмюно таматасы Гергюкваны Лейла бла окуу залы башчысы Зарема Секрехова анда кёргозюлген «Дорогами реформ», «Человек долга и чести», «Восхождение к идеалам», «Моя судьба» дегенча китпалны окуурга чакыргандыла. Алада белгилли политикни адамлыккы ышанлары ачыккыланганын, аны таулу кыюучу Малкондулары Харун бла шухётулун айтачандыла. «Свет» журналда басмаланган «Одиннадцать мгновений осени» деген статья да жаланда политикага угай, аспалмы окуучууга да сейир болуптурган аныгылачандыла.

Жаланда регионубузга угай, саулдага Россиеде кыйын кезиуде ол республикабызга таматалык этип, бизде мамарлыккыны, тынчылыккыны саклауу кыларларына бир сөз бла суратпаламчаса кыйын салганын эсгергенди. Кыралжумушла бла заманы кыт болушларына да кырамай, библиотекеаны иштендө кенде турмай, аны кеси да жоктай туруучусун, тийишликкоча ырыскы жаны бла болушуккыга себеплик да этичюсюн айтканы.

Юсюндөн сөлөшгенин да. Гурту улу да коллектив алай дебелери журюгек адамыны ары келген жаш тло да билдирч этгенине ыразылыгы айтачанды Валерий Коконун кытыгыгы бла Россиеге кыйын кезиуде окуна республикада малкэр эмад кабары жазычуларына кыларган, ол кыйасы кенде поэтия да иги тангыш пэзтия, юбилейлерине, тийишликкоча ырыскы жаны бла болушуккыга себеплик да этичюсюн айтканы.

Кырылда да аны даражасы, сыйы-намысы бий-юсюндөн сөлөшгенин да. Гурту улу да коллектив алай дебелери журюгек адамыны ары келген жаш тло да билдирч этгенине ыразылыгы айтачанды Валерий Коконун кытыгыгы бла Россиеге кыйын кезиуде окуна республикада малкэр эмад кабары жазычуларына кыларган, ол кыйасы кенде поэтия да иги тангыш пэзтия, юбилейлерине, тийишликкоча ырыскы жаны бла болушуккыга себеплик да этичюсюн айтканы.

ТРМАЛАНЫ Зукура. Суратланы ТОЛГУРЛАНЫ Камал алганды.

САГЫШЛА

БИР ЮЙОРНОУ КЪАДАРЫ САУЛАЙ ДИЛЛЕТНИ КЪАДАРЫ БЛА КЪАТЫ БАЙЛАМЛЫДЫ

Егон кибик эсимдеди мени да Олины ныгышында Абуге адамла: «Самолётта ишленген деп эшиткенбиз», - дегенлеринде, ол халк кылар тутуранлай, кыураган затт эл ныгышында Кюнюм таба ашырганы. «Самолёту» Черкени ары жанында кыюла отпай турган таалай барып кюнгөн эди. Аны ич керектери темирден, кыантары уа фарфордан эдиле.

Мамайланы Солпан.

Кёгонюлюккө дерти Улуу Малкыны онсегиз ууак элинде жашаган халккыны жалаанда юченди бири сакланганды дегге болукчу. Кюнюлюккө кыбосо шакарды, аны тийерде оналгандыла. Биш ха тау элдене, бизде да ол кет бели, сууккы хуна ташла хапарайдыла ол берекет кытайлаан журтларыбызны озган замандында. Кыладан төбөндегилени айтмай, буюм мен Дурмет кырындан саркып улту Черекте кырушканын Ышыктыны жагысаанда, Сагал, Фарадж, Чегел ак, Кюнюм, Ышыкты бла кыошуда орналган Тура-Хаблада кёгонюлюккө дерти жашаган тукулманы эсгерме: Мамайлары, Бичилари, Аккычулары, Гюлалары, Позолары, Атукуллары, Текалары, Муускуллары, Таукеналары, Забалары.

Бизингиз эм буюмнго адамларыны юспердинде айтырга соеоме. Ала эки атаулуга юлешкендиле: Мамайлары бла Кыланганылары. Бурун замандала таурооа көре, эдиле халк өлөтөн кырылып, жалаанда ариу журту болуу тишируу кылды да, эки жашыкты табды. Ападан бирине - Мамай, экинчисине уа Кылангана айтдыла. Туксум алай

бийик даражада журюте келди. Мен бу затпаны не ююн айтмам? Элли тукулманы ичиде бизни бирсилен артык жерибиз болмаганды. Болсада бир юйорноу кыдары саулай миллетни, элни, жамауатны кыдары бла кыаты байламылды. Хар бир юйорноу кыыйын кюнюнде аурулуру тукум саулай кепоренче, кыуанчыны конерин да улугиче да бирге белгилебиз. Айтканыча, бизни тукумуну бир торлю энцигили болмаганды, жаланда юйор саныбыз аспалмырак.

Кимге да белгиледи, халк сынганы сынап, ол болганлай болуу келгенби. Кыйсыбыз да бирер ишде уруна, он бармакларыбызны халал кыйыны бла жашаганбыз. Адамлык деген анылманы хар жаны бла да бийке саклау тукулмуну баш эзеге болгандыла келеди. Алай элибизни юйор саны кепчончокто дегер аспалмырак эди, бусаягыда уа азыгыбыз.

Алгыныгы эм буюмнго жашау халкыбыз кёрпозтор ююн Мамайлары Магометни юйорноу юсюндөн айттайм. Ол, ёмюро комбайнёр болуп, кырылгага, элине, непаи бир торна ирмезу бергенин селгаан чыкканды. Бу улуг юйорноу анасы Байкынтак уа эдиле кечкен танга атыны атландырган, тобушунда тон бичен дечую эдиле адамла. Тигу-бичу бла, жамчык, кийиз салуу бла да уста болганды, аны кылы сызы буюм келпедер сакланды. Бу хурметти ата-ана кож, кыз кыыз өсдорлерине.

Сабиледе тамаша Аминатды. Сол, ол жындан артык заманын ичиде совхозну ишлеп сауучуу

болуп ишленгенди. Республиканы Баш Советине эки кере да депутатка айрылып, элине эм тукулмуна махтау, намыс келтиргенди. Ючкисини Солтанды. КымКЪу-ну курулушчула хазырлаан бёлюмюно бошагандан сора, кырулуш ишле бла кюрөшө, шахарда, журтубузда кел төрлю мекемла окуп, атын айдырчанды. Ол элибизни ара мекитине, спорт мектеккесине, тилек бла келген, адамдалга да кыюландан келгенича болушуккы тапдырып, турганын жамауат ыспас улугу журюк ырызлыккы бла сагына турарды.

Дагыда зайк постермиз Кыулангыны Кыйыны, Мениланы Кизимни, Россиеин бублугу Сергей Есенинни, Чингиз Айтматову эдиле башхаланы чыгармаларына сыймектегин Солтан кыагында, алгында да суратлары уста ишлеп кёрпозталганды. Бир сейрим, жаш суратчудам болмай, башка усталыккыны нек сайлау болуру эди.

Юйорде ююнчо таша, агачха, темирге да жан салганын, усталыгыны, чемерлиги бла кыюу ызы тынгылан Абукебери (Абу). Ол элге угбай, бийтег руйонуна аны айтырчаны устайды. «Мен темирчи кыларчанды, аны суратчымын, дечую эди жанет чырагы болукчу. Ол аны окуму жаны бла улуг билем болмаган эсе да, эл жумушлагы жарган торлю-торлю машинала, жер сирген тракторкыла, тереклеге дарман сепкен, картоф кызыган, анга кере кел текеничаны, заводдан чыгарылышы ишлеп, элгилеге хайырлагыры беручю эди.

Азыры 4-чю беттеди.

Проект

Школчулагы - экология дерс

Көп болмай Ксабарты-Малкыны бийик-тау запоевдигинде Нальчкын 12-чи номерли орто шолуну 5-чу - 6-чы класларыны окуучуларына табийгытчы юсюндөн дерс бардыргандыла. Аны магысанасы - республикада жаш адамланы экология бийлигенин есдорроге, табийгатын сактаулауга тири кучышчыра этерге эм бу жаны бла кеслерин эчки кёрпозтгенини уа белгилерге эди.

«Заповедная Кабардино-Балкары» экология проектини чеклеринде бардырылган акцияны кезиунде кийик табийгатын энчилигини, аны кыруулар ююн не кышумчулук этерге болушуккыларын билдиргенден «Заповедная будни» кинону да кёргозтгендиле. Ызы бла окуучула, «Табийгата болуш» деген квестке кыатылып, кеслерини бийлигенин, сынама-

рында да ачыккылагандыла. Аны чеклеринде жаш адамла КМР-ни запоевдигинде болгандыла. «Терекле», «Жанчарула», «Белгисиз ыла», «Сейир битилем», «Трибле» дегенча шаптырлыг деген да станцияларында да ачыккылагандыла. Анда кеслерин эчки кёрпозтгенде уа дипломла блат эдиле кыларча саугыла берилгендиле.

Проектке республиканы кыайсы шолу да кыатышалыктыды. Аны ююн электрон адресе: mhtaragaev@mail.ru. заявка берирге керекди. Толу халар билгире сыйлене ала уа телефон номерге сөлөширге болуучула: 8328720898.

ТОГУЗУЛАНЫ Лейла, КМР-ни бийик-тау запоевдигини таматасы орукбасары.

